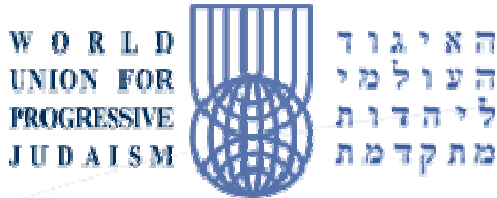

5774

Torah from Around the World

רבי ישמעאל אומר: הוי קל לראש ונוח לתשחורת
והוי מקבל את כל האדם בשמחה

Rabbi Jisjmaël zegt: Wees soepel met je meerderen, en geduldig met een jongere, en ontvang iedereen met vreugde. Pirké Avot 3:12 [Spreekwoorden over de Fundamenten, uitgave Amphora Books]

Sjabbat 30 augustus 2014 / 4 elloel 5774, Sjoftiem, Dewariem/Deuteronomium 16:18 – 21:19

Tanach: blz. 385 - 393

Haftara : Jesaja 51:12 52:12

Tanach: blz. 888 - 890

Commentaar: Rabbijn Professor Marc Saperstein, hoogleraar Joodse Geschiedenis en Homiletiek aan het Leo Baeck College, Londen.

Oorspronkelijke Engelse versie: onderaan de vertaling is de geactualiseerde Engelse versie te vinden.

Stel een koning over jezelf aan

Don Isaac Abravanel (1437–1508) was een van de grootse figuren van het laat middeleeuwse en vroeg moderne Jodendom. Hij bekleedde posities op ministerieel niveau aan drie verschillende koninklijke hoven: Portugal, Spanje en het Koninkrijk Napels. Vanwege zijn toegang tot de hoogste regeringsniveaus werd hij door zijn joodse tijdgenoten erkend als een van de belangrijkste en meest invloedrijke leiders. Tegelijkertijd – en dit is wat hem zo anders maakt vergeleken met moderne Joden die belangrijke politieke posities bekleeden – was hij een van de meest productieve joodse schrijvers in de geschiedenis. Vooral indrukwekkend zijn zijn omvangrijke commentaren op de Tora en op de Vroege en Late Profeten, een encyclopedische uiteenzetting van joods gedachtegoed, vooral uit het Sefardische milieu. Het werd bovendien op een historisch moment geschreven, namelijk toen deze grootse cultuur zeer diepgaand werd ontworpen. Vanwege hun geweldige omvang werd alleen een heel klein gedeelte ervan vertaald.

Het verbaast niet dat Abravanel's commentaren dankzij zijn professionele carrière vol zitten met fascinerende uiteenzettingen over politieke theorieën. Een van de belangrijkste is verbonden met de pasoeek [bijbelvers] over de Israëlitische koning in onze sidra:

„Stel een koning aan over jezelf, die de Eeuwige jouw God heeft gekozen; uit jullie broeders zul je een koning over je aanstellen; je zal niet over jezelf een vreemdeling aanstellen, die niet je broeder is.” (Dewariem 17:15)

Een voor de hand liggende vraag die elke commentator van deze pasoeek stelt, is of dit nu wel of niet betekent dat het kiezen voor een koning een gebod is van de Tora. De moderne [Engelse] JPS-vertaling geeft duidelijk aan dat het geen gebod is, want hij voegt het woord 'als' toe aan het begin van pasoeek 14 en laat vervolgens pasoeek 15 beginnen met 'je zult vrij zijn om' vóór de woorden 'aan te stellen'. Volgens deze lezing hebben de Bné Jisraël de optie om door een koning te worden geregeerd, en ontvangen ze alleen instructies over wie voor het koningschap in aanmerking komt. De oudere vertaling (van J. Hertz, gebruikt in de zogeheten Hertz Choemasj) interpreteert het vers als een gebod om een koning aan te stellen. Deze interpretatie volgt belangrijke middeleeuwse autoriteiten, die het aanstellen van een koning zagen als één van de 613 geboden. Zoals zo vaak het geval is, is de Hebreeuwse tekst voor meer dan één uitleg vatbaar.

Abravanel wijst de opinie van de meerderheid van de commentatoren over deze pasoeek af: naar zijn mening kregen de Israëlieten niet van God de opdracht een koning te kiezen. Maar voor hij begint aan zijn gedetailleerde analyse van de bijbelse taal, werpt hij een meer algemene vraag op: Is een koning nodig voor een goed geordende staat? Hij begint met de uiteenzetting van het heersende politiek-filosofische idee in de Middeleeuwen: een koning is inderdaad noodzakelijk. Hij citeert onder andere het argument dat de positie van de koning in de staat analoog is aan de positie van God in de wereld: hij zorgt voor eenheid, continuïteit en een concentratie van de macht. Vervolgens gaat hij krachtig in tegen deze breed aangehangen traditie, waarbij hij stelt dat een koning helemaal niet noodzakelijk is en dat andere regeringsvormen wel eens veel beter zouden kunnen zijn dan de monarchie. Vooral het regeren door een groep mensen, die voor een betrekkelijk korte tijd worden gekozen en die samenkomen om besluiten te nemen die noodzakelijk zijn voor het welzijn van de staat en de maatschappij, zou te prefereren zijn.

Abravanel voert als argument aan dat de voordelen van een dergelijk pluralistisch bestuur, in plaats van het besturen door één individu, niet alleen worden ondersteund door de logica, maar ook door ervaringen uit de geschiedenis. Rome, zo beweert hij, bereikte het toppunt van haar macht onder het bewind van de consuls, terwijl de heerschappij van de keizers een steile neergang teweegbrachten. Als voorbeelden uit zijn eigen tijd wijst hij op de Italiaanse republieken van Venetië, Florence, Genua, Lucca, Siena en Bologna, waar het bestuur in handen was van tijdelijk aangestelde bestuurders, die wisten dat ze spoedig rekenschap moesten afleggen voor hun beleid.

Zijn conclusie is daarom ondubbelzinnig. Een goede en rechtvaardige koning is natuurlijk beter dan een kwaadaardige koning. Een beperkte monarchie is beter dan een absolute monarchie, waarin de koning onbeperkte macht heeft. Maar beter nog dan een goede koning en beter dan een monarch met beperkte macht is helemaal geen koning, maar een regering bestaande uit een flink aantal goede burgers die samen besturen en die gekozen zijn voor een beperkte tijdsperiode. Het

is een conclusie die daarom zo scherp is, omdat hij wordt getrokken door een man die, zoals hij zelf schrijft, veel van zijn leven aan koningshoven heeft doorgebracht.

Dit debat over de noodzaak van koningen mag nogal verouderd lijken, maar als we 'koning' veranderen in 'dictator', wordt de relevantie van Abravanel's discussie voor de huidige tijd duidelijk. Want dit is precies de kwestie die aan de orde is op vele plekken in de wereld. Vooral in de landen die te maken kregen met de 'Arabische Lente'. Daar werd het argument gehoord dat, in sommige landen, regeren door één sterke man, door één dictator – indertijd Hosni Mubarak in Egypte en Moeamar Qadaffi in Libië, en nog steeds koning Abdoellah van Saoedi Arabië – zou voorzien in orde en stabiliteit. Die zouden worden bedreigd als de dictator zou worden verdreven en de macht zou overgaan op anderen, omdat die zich tegen elkaar zouden keren, zodat de maatschappij zou desintegreren door de strijd tussen twistzieke stammen, religieuze secten, of rivaliserende machthebbers. De nadruk waarmee Abravanel zo'n vijf eeuwen geleden bepleitte, dat een regering bestaande uit meerdere personen te prefereren was boven een éénmansregering, heeft nog weinig van zijn kracht verloren.

Toch is het niet zo eenvoudig. Op een later punt in zijn bespreking van dezelfde Torapassage, bespreekt Abravanel een ander, maar gerelateerd vraagstuk uit de politieke theorie: het recht op rebellie. Is het legitiem dat een volk in opstand komt en een koning die hun vertrouwen misbruikt heeft, die verachting heeft getoond voor de wet, en die in een tiran is veranderd, afzet? Hier neemt Abravanel een andere positie in dan de overgrote meerderheid van de middeleeuwse, christelijke denkers, die het recht op verzet en het afzetten van een tiran ondersteunden. Abravanel benadrukt dat het volk, door het installeren van een koning, een verbond heeft gesloten - gesanctioneerd door een onvoorwaardelijke en bindende eed. Dat verbond verplicht het volk hem te gehoorzamen.

We zien ons geconfronteerd met de schijnbaar paradoxale positie van een man, die enerzijds beargumenteert dat koningen geen noodzakelijke functie vervullen en die gewoonlijk een bewind voeren dat nadelig is voor hun volk, maar die er anderzijds op staat – althans theoretisch – dat een koning die eenmaal rechtmatig is erkend als monarch, nooit meer met geweld mag worden tegengestreefd. Het volk mag het uitschreeuwen tegen God en God kan misschien in een heldhaftig persoon de geest van verzet wakker roepen om op te staan tegen zijn koning en in zijn plaats regeren, maar het volk zelf moet geduldig afwachten. Welke verklaring is er voor deze schijnbaar inconsequente stellingname?

Abravanel schrijft dat hij bij geen van de vroegere joodse denkers een discussie over deze theoretische kwestie heeft aangetroffen, is zijn argumentatie mogelijk dan toch gebaseerd op de ervaring van Joden in het verleden? Tijdens de Middeleeuwen en nog flink lang in de moderne tijd, was de koning gewoonlijk de eerste bron van bescherming voor Joden. Volksoptstanden bracht bijna altijd leed met zich mee. Koningen konden dan wel het recht verdraaien, maar Abravanel merkt op dat het leed van Joden in de diaspora in de meeste gevallen niet werden veroorzaakt door koningen, maar door opstandige volksmassa's. Tot de Amerikaanse Revolutie en de Franse Revolutie waren de meeste Joden ervan overtuigd dat hun veiligheid afhing van de politieke stabiliteit en veiligheid, die door een sterk centraal gezag werd verzekerd, zelfs als dat gepaard ging met een zekere mate van onrechtvaardigheid.

Dit brengt ons opnieuw terug naar de moderne tijd. De joodse gemeenschappen van Egypte en Syrië hebben die landen al lang verlaten, maar christelijke minderheidsgemeenschappen zitten in

een soortgelijke positie als de Joden in de Middeleeuwen: zij worden beschermd door sterke mannen die hun politiek systeem met ijzeren vuist besturen. Het valt te begrijpen dat deze kwetsbare minderheidsgroepen de stabiliteit van een seculiere dictatuur prefereren boven de onzekerheden en dubbelzinnigheid van een politieke situatie met grotere vrijheid waarvan de religieuze minderheidsgroepen het slachtoffer worden. Zal een nieuw bestuurlijk pluralisme of onvoorziene pogingen door militante, religieus intolerante fundamentalisten om opnieuw een ‘kalifaat’ te vestigen, leiden tot de uitroeiing of emigratie van deze oude christelijke gemeenschappen in het Midden Oosten?

In het analyseren van de kwesties die de Tora-verzen in onze sidra opwerpen, helpt Abravanel ons te begrijpen hoe ingewikkeld de actuele situatie is. Waarbij we moeten beseffen dat geen enkele pasoek en geen enkele commentator volledig licht kan laten schijnen op wat de toekomst zal brengen.

Geactualiseerde Engelse versie:

Set a King Over Yourself

Don Isaac Abravanel (1437–1508) was one of the towering figures of late medieval and early modern Jewry. He held ministerial-level positions in three different royal courts: Portugal, Spain, and the Kingdom of Naples. He was recognized by contemporary Jews as one of their most important and influential leaders because of his access to the top levels of government. At the same time—and this is what makes him so different from modern Jews who have held important political positions—he was one of the most prolific Jewish writers in history. Especially impressive are his monumental commentaries on the Torah and Early and Later Prophets, an encyclopaedic exposition of Jewish thought, especially in the Sephardic ambience, produced at the historic moment when this great culture was experiencing a massive disruption. Because of their length, only a miniscule percentage of his commentaries have been translated. Not surprising because of his professional career, Abravanel’s commentaries are filled with fascinating ventures into political theory. One of the most important is linked with the verse pertaining to the Israelite king in our parashah:

‘Set a king over yourself whom the Lord your God has chosen; from among your own community [lit.: brothers] you shall set a king over you; you may not put a foreigner over you, who is not your brother’ (Deut. 17:15). One obvious question for a commentator on this verse is whether or not it means that the selection of a king is one of the positive commandments of the Torah. The modern JPS translation clearly indicates that it is not a commandment, adding the word ‘If’ at the start of verse 14, and beginning verse 15 with the phrase ‘You shall be free to’ before ‘set’. In this reading, the Israelites have the option of being ruled by a king, and they merely receive instructions about the eligibility for kingship. The older translation (used in the Hertz Chumash) renders the verse as a commandment to appoint a king. In this it follows important medieval authorities who considered the appointment of a king to be one of the 613 commandments¹. As is so often the case, the Hebrew text is ambiguous². Abravanel rejects the majority position on this biblical verse: in his view, the Israelites were not commanded by God to

select a king. But before his detailed analysis of the biblical language, he raises a more general question: Whether a king is indeed necessary for a well-ordered state. He begins by presenting the general view of political philosophy throughout the Middle Ages: that a king is indeed necessary. Among others, he cites the argument that the position of the king in the state is analogous to the position of God in the world, providing unity, continuity, and a focus of power. And then he continues to argue forcefully against the entire weight of this tradition, maintaining that the king is by no means necessary, and that other forms of government may well be better than the monarchy, especially government by a group of people, chosen for a relatively brief period of time, who come together to make the decisions necessary for the well-being of state and society. Abravanel argues that the advantages of such pluralistic governance rather than governance by one individual are supported not only by logic, but also by historical experience. Rome, he states, was at the height of its power under the rule of the consuls, but the reign of the Caesars brought about a precipitous decline. For examples in his own time, he points to the Italian republics of Venice, Florence, Genoa, Lucca, Siena, and Bologna, where government is in the hands of temporary rulers who know that they will soon have to render account for their actions. His conclusion is therefore unambiguous. A good and righteous king is obviously better than an evil king; a limited monarchy is better than an absolute monarchy in which the king has unrestricted powers; but better even than a good king and better than a limited monarch is no king at all, with government by many good citizens in counsel together, chosen for a limited period of time. It is a conclusion that is especially poignant coming from a man who, as he himself writes, spent so much of his life in the courts of kings. This debate about the need for kings may seem rather antiquated, but if we change 'king' to 'dictator', the resonance of Abravanel's discussion is obvious today. For this is precisely the issue being tested in many locations, especially in the countries of the 'Arab Spring.' We still hear the argument that, at least in some countries, government by one strongman, though a dictator—Hosni Mubarak, Mu'amar Qaddafi or King Abdullah of Saudi Arabia—provides order and stability that are threatened when the dictator is overthrown and power devolves to others who turn against each other, so that the society disintegrates into contentious tribes, or religious sects, or rival strongmen. Abravanel's insistence, made some five centuries ago, that government by the many is preferable to government by one, has rather impressive resonance. But it is not that simple. Continuing his discussion of the same Torah passage, Abravanel raises a different though related issue of political theory: the right of rebellion. Can the people be justified in rising up to depose a king who has betrayed his trust, spurned the laws, and transformed himself into a tyrant? Here Abravanel takes another position against the overwhelming majority of medieval Christian thinkers who indeed affirmed the right to resist and overthrow an evil tyrant. Abravanel insists that by enthroning a king, the people have established a covenant, sanctioned by oath, unconditional and binding, to obey his word. We are left with the apparently paradoxical position of a man who argued that kings serve no necessary function, and are usually harmful to the people they rule, yet who insists—at least as a matter of theory—that once a king is properly recognized as monarch he may never again be resisted by force. The people may cry out to God, and God may arouse the spirit of a hero to rebel against his king and reign in his place, but the people themselves must wait patiently. How can we explain this apparent inconsistency? Although he states that he has found no discussion of this theoretical issue in any prior Jewish thinker, Abravanel may well be arguing from Jewish historical experience. Throughout the Middle Ages, and well into the modern period, the king was usually the primary source of protection for Jews, and popular uprisings almost always brought suffering³. Kings might cause perversion of justice, but Abravanel noted that most instances of Jewish suffering in the Diaspora were caused not by kings but by rebellious masses.

Until the American and French Revolutions, most Jews believed that their safety was dependent upon the political stability and security brought by strong central rule, even if accompanied by a measure of injustice. And this brings us back once again to the present. The Jewish communities of Egypt and Syria have long since departed, but minority Christian communities are left in a position analogous to that of medieval Jews: in general protected by the strongmen who ran their political systems with iron hands. Can we understand how these vulnerable minority communities might prefer the stability of a secular dictatorship over the uncertainties and ambiguities of greater freedom in which the religious minorities may be targeted? Will a new pluralism of government, or unforeseen efforts to re-establish a "Caliphate" by militant, intolerant religious fundamentalists, lead to the the eradication or emigration of these ancient Middle Eastern Christian communities?

In unpacking some of the issues raised by our Torah verses, Abravanel helps us to understand the complexities of the current situation, including the recognition that the future is never fully illuminated by any biblical verse or commentator.

¹ E.g., Maimonides, *Mishneh Torah, Laws of Kings and Their Wars*, 1.1; *Sefer ha-Hinukh*, Commandment 493.

² See on this Nehama Leibowitz, 'Monarchy: A May or a Must?' in *Studies in Devarim/Deuteronomy* (Jerusalem: World Zionist Organization, 1980), pp. 175–180.

³ As late as 1775, Ezekiel Landau, Chief Rabbi of Prague, preaching on the Sabbath before Pesach, referred to the uprising of Bohemian peasants that had erupted the previous January. He certainly did not apply the holiday's message of freedom to these peasants who, with significant grievances, attacked the castles of the overlords on their way toward Prague. As the rebel army drew near, 'We were in great distress', Landau reminded his listeners. 'Indeed, it was worse than the upheaval of war. For when some enemy army comes to fight, there is a king and officers above them. Individual soldiers are not free to decide what to do But this was different; when the serfs rose up against us (!), each one was free to choose what he wished.' M. Saperstein, 'Your Voice Like a Ram's Horn: Themes and Texts in Traditional Jewish Preaching' (Cincinnati: HUC Press, 1997), p. 451.